

De methodelas(t)

Overgang naar perspectiefrijk onderwijs

In een voorgaand artikel hebben de auteurs de problemen bij het kiezen van een nieuwe rekenmethode geanalyseerd en naar aanleiding daarvan een nieuw toekomstperspectief geschetst. In dit artikel willen ze ingaan op de overgang van de oude naar een nieuwe manier van werken die past bij het door hen geschetste toekomstbeeld.

Wat vooraf ging

In het novemnummer van Volgens Bartjens bespraken we kanttekeningen bij de huidige reken- wiskunde-methoden. We wilden met name duidelijk maken dat het van groot belang is dat de ontwikkeling van leerlingen voorop staat, maar ook dat de leerkracht weer regisseur wordt van zijn (rekenwiskunde) onderwijs. Daarmee benadrukten we het belang van een evenwichtige verdeling van de focus op de verschillende aandachtsgebieden. De veranderingen die we voorstelden zijn ingrijpend. Een andere koers is met een sterk verander(en)de maatschappij – in onze ogen – noodzakelijk. De koersverandering zal stevig moeten zijn, maar we willen in dit artikel laten zien dat deze geleidelijk en degelijk plaats kan (en moet) vinden.

Een nieuwe methode

De uitgevers van de nieuwe generatie methodes spelen in op de problemen die leerkrachten met de oude methoden hebben ervaren. De structuur van de methodiek is bij deze nieuwe methoden beter zichtbaar en veel van de hiaten uit de oude methoden zullen zijn weggewerkt. Op zich is het dus logisch om de oude methode te vervangen voor een nieuwe. Wij willen dit echter nuanceren, omdat er met een sterk groeiende informatie-

maatschappij ook andere vragen aan het onderwijs zullen worden gesteld. Vragen die verder gaan dan alleen de inhoud en inrichting van het rekenwiskundeonderwijs. We willen de overstap daarom typeren aan de hand van drie manieren van veranderen gekoppeld aan een metafoor van houtverbindingen.

Methodelas deel 1 – de stuiklas

Als de oude methode rigoureus wordt vervangen door een nieuwe (zoals dat bijvoorbeeld ging na de invoering van de Euro) dan worden wellicht de hiaten uit de oude methode vervangen door nieuwe hiaten in de nieuwe methode. We gaven in het vorige artikel al aan dat een bijkomend probleem daarbij is dat hiaten pas na jaren van gebruik echt goed zichtbaar worden. Zelfs als er wordt overgestapt op een didactisch sterke methode waarvan de leertrajecten goed zichtbaar zijn, is het niet wenselijk om de oude methode zonder pardon de deur te wijzen. Het gaat immers om een veel breder veranderingsproces waarbij ook de leerkracht een belangrijke functie vervult. Als een leerkracht niet mee wordt genomen in het veranderingsproces dan kun je je voorstellen dat dit proces er uit ziet als het stuik op elkaar zetten van twee stukken hout (waar het ene stuk de oude methode is en het andere de nieuwe). Bij de

keuze van de nieuwe methode is er dan een korte periode aandacht binnen het team voor die keuze en de invoering ervan (het plakband om de las in afbeelding 1). Dat wordt vaak gedaan door een werkgroep die zich oriënteert op de verschillende methoden en daarna het team voorlicht en in samenspraak de keuze bepaalt. Na de keuze blijft het onderwijs zoals het was. Een klein beetje beweging bij deze verbinding en het schiet los. Duidelijk is dat deze manier van 'lassen' kwetsbaar is en dat bovendien een nieuwe methode door een slechte invoering ook op onheuse gronden kan worden afgeserveerd. Dit is een onwenselijke situatie, omdat leerkrachten in het huidige onderwijs al te veel meegesleept worden van de ene hype naar de andere. Waarbij de hypes vaak eenzijdige oplossingen zijn voor geïsoleerde impulsen (gericht op organisatie, de rol van de leerling, etc.) zonder voldoende recht te doen aan alle aandachtsgebieden.

Wat is dan een goed alternatief? We denken dat de overgang in ieder geval geleidelijker zou moeten gaan.

1. De stuiklas

Methodelas deel 2 – de liplas

Wil je als school recht doen aan de vragen die de toekomst gaat stellen

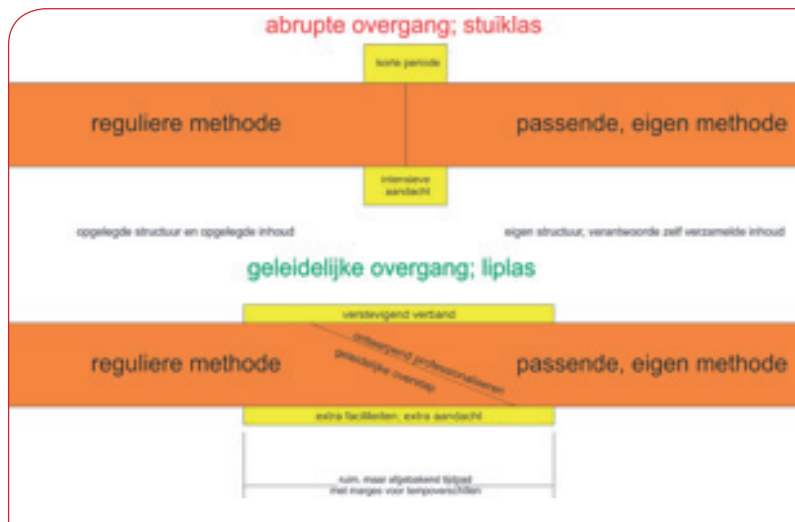
dan kun je niet zomaar loslaten wat je had en op iets nieuws overstappen. Het is van belang dat de overstap dus betekent dat je de oude manier van werken afbouwt en bewust kiest voor wat je in de plaats daarvan opbouwt. Dat ziet er dan uit als de liplas in afbeelding 2.

2. De liplas

Een simpel 'plakbandje' biedt hier al behoorlijk wat stevigheid, maar deze manier van veranderen vraagt meer dan een werkgroep die een voorselectie maakt en (teambreed) korte aandacht om de keuze te bepalen. De aandacht in het team zou voorafgaand aan het proces moeten starten met een focus op het eigen onderwijs en de visie daarop. Deze focus is gedurende het hele veranderingsproces en erna leidend voor dat veranderingsproces (het verstevigend verband in afbeelding 1). Het gaat er om dat een schoolteam weet waar het staat en waar het heen wil, zodat leerkrachten ook steun aan elkaar hebben bij het gebruik van de nieuwe methode. Zo kan bewust gekozen worden wat weg wordt gelaten uit de oude methode en waarmee dat vervangen wordt in de nieuwe methode. Niet in de boekjes kijken maar naar je eigen onderwijs kijken, lijkt hierbij het motto. In schema ziet dat er uit als in afbeelding 3, waarbij de beide typen las boven elkaar zijn weergegeven.

Bij het goed verbinden van de liplas zijn verschillende verbindingmaterialen denkbaar. Tijdelijke oplossingen zoals het plakband of touw (afbeelding 4a), maar ook meer duurzame verbindingen als spijkers, schroeven of lijm (afbeelding 4b). Waarbij de

3. De stuiklas versus de liplas

spijkers en schroeven symbool kunnen staan voor 'harde' afspraken. Daarbij moet wel bedacht worden dat deze niet al te fors mogen zijn om te voorkomen dat 'het hout splijt'. Een verbindingmateriaal dat erg veel stevigheid biedt zonder splijtgevaar is lijm, maar dat vraagt wel om een breed draagvlak (afbeelding 5). Het team moet de overgang van de oude manier van werken weten te verlijmen met de nieuwe manier. Zij vormen het draagvlak voor de ontwikkeling van professionaliteit – de lijm – van de individuele leerkrachten.

Duidelijk mag zijn dat die lijm tijd nodig heeft om te drogen en uit te harden. Juist omdat de leerkracht vooral in een geleidelijk overgangsproces de kans krijgt om zich verder te professionaliseren, onderstrepen we dat het (groeïende) didactisch inzicht van de

4. Tijdelijke en duurzame verbindingmaterialen

leerkracht zeer bepalend is voor een sterke verlijming van de verbinding (Vermeulen, 2011).

5. Verlijmen met een breed draagvlak

Methodelas deel 3 - Nieuw gereedschap en ICT

Overstappen op een nieuwe methode is geen sinecure. Wil een nieuwe methode beter werken, dan zal een schoolteam een veranderingsproces in moeten gaan. Hoe slim is het dan

de maatschappelijke veranderingen aan te grijpen om je als schoolteam te professionaliseren en nieuwe ambities te ontwikkelen? Daarom willen we graag nog een stapje verder gaan. De vooruitgang in de technologie biedt namelijk mogelijkheden om

enerzijds leerkrachten te ontlasten, maar anderzijds ook de ontwikkeling van leerlingen te monitoren. Daarmee krijgt de leerkracht ruimte om ook echt een transitie te maken in zijn onderwijs. De tijd en de rust om geleidelijk te professionaliseren en de focus te verschuiven van het aanleren van rekenprocedures naar het opbouwen van inzicht en gecijferdheid is daarbij belangrijk. Als de leerkracht namelijk in staat is om greep te krijgen op de ontwikkeling van kinderen en daarbij passende en perspectiefrijke inzichten laat ontstaan, dan zal het onderwijs ook echt veranderen.

ICT vervult in dit veranderingsproces een belangrijke rol als facilitator voor de leerkracht. In de samenwerking tussen PARWO en de Roode Kikker willen we dat dan ook uitwerken. De Roode Kikker ontwikkelt digitale rekencontent gebaseerd op de PARWO-visie en biedt dat aan via webtechnologie. Uitgangspunt van de rekencontent zal gevormd worden door een toetsinstrument dat gelijk staat aan de quickscans (Moerlands et al, 2008). Met dit instrument krijgt de leerkracht een belangrijk middel in handen om te peilen waar de rekenkundige ontwikkeling van kinderen zich bevindt. Essentieel is vervolgens de koppeling die binnen het systeem gemaakt wordt met het onderwijs dat passend bij die ontwikkeling aangeboden kan worden. Zo is de leerkracht steeds in staat om gericht op de ontwikkeling van kinderen, keuzen te

maken uit de suggesties die door het systeem worden aangeleverd waarbij het didactisch kader de houvast biedt en computer nakijk en administratiewerk overneemt. Bijkomend voordeel is dat doordat het materiaal via internet wordt aangeboden het mogelijk is om direct in te spelen op- en gebruik te maken van de actualiteit. In eerste instantie zal het materiaal additioneel zijn aan de methode, maar geleidelijk aan kan steeds meer uit de methode worden vervangen.

Conclusie

In het voorgaande hebben we duidelijk proberen te maken dat het niet simpelweg gaat om het vervangen van de oude aanpak voor een nieuwe. In die zin is de uitspraak van Albert Einstein (1879-1955) 'We can't solve problems by using the same kind of thinking when we created them' treffend. We willen echt iets veranderen, dus zullen we ook echt anders moeten gaan denken en handelen. We denken dat de PARWO-visie daarvoor een mooi en werkbaar kader biedt en dat we met passende- en didactisch sterke leertrajecten ook een transitie naar een rijke toekomst mogelijk kunnen maken. Binnen de Stichting Speciaal Onderwijs Tilburg (waar het PARWO-project is opgezet) hebben we naast een helder en transparant kader, inmiddels al behoorlijk wat sterke didactische leertrajecten en aanvullende materialen (zie het literatuuroverzicht op de website) ontwikkeld. In het beeld van de methodelas

hebben we hiermee nieuw dynamisch gereedschap dat geleidelijk aan de reguliere methode kan gaan vervangen. Dit nieuwe gereedschap vraagt om een stevige inzet van ICT. ICT is namelijk als geen ander middel in staat om steeds up-to-date te zijn, waarbij het kan inspelen op de actualiteit en daar ook passende inhoudelijke content voor kan genereren. Daarnaast is ICT bij uitstek een middel om werk van kinderen te monitoren en te administreren (wat leerkrachten ontlast van veel nakijk- en administratiewerk) en daarmee middelen in handen geeft om gericht aanbod te geven op de ontwikkelingsbehoeften van de leerlingen. Bovendien geeft de geleidelijke overgang van oud naar nieuw een schoolteam de kans om op een natuurlijke manier te professionaliseren. Cruciaal in het veranderingsproces is dus enerzijds goed gereedschap en anderzijds goed vakmanschap. Daarom is tijd en ruimte nodig om het gereedschap geleidelijk te vervangen en bijpassend vakmanschap te ontwikkelen.

Frans Moerlands is bedenker van het PARWO-project. Joris den Ouden (directeur) en Dirk van der Straaten (didactisch ontwerper) werken bij De Roode Kikker, uitgeverij van digitale educatieve leermiddelen. www.deroodekikker.nl

Literatuur

- 1 Moerlands, F., Van der Straaten, D. & Van der Straaten, H. (2008). Quickscans met de PARWO-matrix, *Volgens Bartjens* 28 (2)
- 2 Vermeulen, W. (2011). Een methode moet geen dwangbuis zijn – *Volgens Bartjens* 30 (5)

Lees meer op:
www.volgens-bartjens.nl

